

4.2.2010

Oikeusministeriö

08.12.2010
 207/MI/2008
 Lavo

Oikeusministeriö
 Lainvalmisteluosasto
 PL 25

00023 VALTIONEUVOSTO

LAUSUNTO OIKEUDENKÄYNTIAVUSTAJATYÖRYHMÄN MIETINNÖSTÄ
 ”OIKEUDENKÄYNTIAVUSTAJIEN KELPOISUUS JA VALVONTA”

Suomen Oikeusapulakimiehet ry kiittää 8.12.2009 lähetetystä lausuntopyynnöstä n:o OM 7/741/2008 ja OM022:00/2008 oikeudenkäyntiavustajien työryhmämietinnöstä n:o 2009:17 ”Oikeudenkäyntiavustajien kelpoisuus ja valvonta” ja esittää kunnioittavasti lausuntonaan seuraavaa:

1. Yleisiä periaatteita oikeudenkäyntiavustajia koskevasta lainsäädännöstä ja sen uudistamistarpeista

Suomessa yksityisen asianajotoiminnan keskeisinä periaatteina ovat *asianajon vapaus* sekä *elinkeinonharjoittajien vapaa kilpailu*. Näiden periaatteiden toteutuminen vaatii seuraavien edellytysten olemassaolon:

- Jokaisella ylemmän oikeustieteellisen perustutkinnon suorittaneella lakimiehellä on oikeus halutessaan ryhtyä harjoittamaan elinkeinonaan asianajotoimintaa.
- Jokaisella asianajotoimintaa harjoittavalla lakimiehellä ja hänen yrityksellään (olipa

kysymyksessä lakiasiaintoimisto tai asianajotoimisto) on yhdenvertaiset oikeudet kaikenlaisten oikeudellisten toimeksiantojen hoitamiseen mukaan lukien toimiminen oikeusapulain mukaisena avustajana tai rikosoikeudenkäyntilain mukaisena asianomistajan avustajana tai epäillyn puolustajana.

- Asianajotoiminnan harjoittaminen ei edellytä lakimiehen kuulumista johonkin etujärjestöön, kuten Suomen Asianajajaliittoon. Lakimies saa vapaasti itse päättää, haluaako hän olla jonkin etujärjestön jäsen vai ei. Asianajotoimintaan liittyvät oikeudet ovat yhdenmukaiset riippumatta siitä, onko lakimies jonkun etujärjestön kuten Suomen Asianajajaliiton jäsen, vai ei.

Asianajon vapaus ja vapaa kilpailu asianajotoiminnassa toteuttavat Suomessa oikeusvaltion periaatteita, koska asianajon vapauden ja vapaan kilpailun vallitessa asianosainen voi valita haluamansa avustajan itselleen ja asianajopalveluita on riittävästi tarjolla kaikkialla Suomessa asianajopalveluita tarvitseville henkilöille ja yrityksille.

Yksityiset asianajopalveluja tarjoavat yritykset jakaantuvat Suomessa lakiasiaintoimistoihin ja asianajotoimistoihin jaon perustuessa pelkästään yhden etujärjestön eli Suomen Asianajajaliiton jäsenyyteen. Ihanteellisin ratkaisu olisi tuomioistuinasianajoa koskeva yhteinen lainsäädäntö, joka koskisi yhdenvertaisesti kaikkia tuomioistuimissa asianajotehtäviä hoitavia lakimiehiä riippumatta siitä, kuuluvatko he johonkin etujärjestöön. Lupa- ja valvontaviranomaisena olisi tällöin puolueeton tuomioistuin tai valtion viranomainen kaikille avustajana tai asiamiehenä toimiville lakimiehille.

Oikeudenkäyntiavustajatyöryhmän mietinnön ehdotukset tuomioistuinasianajotoimintaa harjoittavien lakimiesten luvanvaraisuudesta vaikuttavat kaikkein voimakkaimmin lakiasiaintoimistojen toimintaan. Lakiasiaintoimisto on liiketaloudellisin perustein toimiva itsenäinen yritys, jossa on ainakin yksi aikaisemman oikeustieteen kandidaatin tai uuden oikeustieteen maisterin tutkinnon suorittanut lakimies. Suomessa on noin 600 lakiasiaintoimistoa, joissa työskentelee noin 750 lakimiestä.

Lakiasiaintoimistojen olemassaolon oikeus- ja elinkeinopoliittinen merkitys on seuraava:

- Lakiasiaintoimistojen olemassaolo toteuttaa Suomessa asianajon vapauden.
- Lakiasiaintoimistot toteuttavat Suomessa elinkeinovapauden ja yhdistymisvapauden asianajotoiminnassa.
- Lakiasiaintoimistojen ansiosta Suomessa on vapaa kilpailu asianajopalvelujen tarjonnassa.
- Lakiasiaintoimistojen ansiosta Suomessa asianosaisella on vapaa oikeus valita haluamansa avustaja myös silloin, kun hän haluaa valita avustajakseen yksityisen avustajan. Lakiasiaintoimistojen ansiosta kenenkään ei ole pakko valita avustajakseen Suomen Asianajajaliiton jäsenenä olevaa asianajajaa. Tämä on merkittävää, koska 38,6 % kansalaisista ei luota ollenkaan tai luota kovinkaan paljon asianajajiin Tapio Lappi-Seppälän ym. tutkimuksen "Luottamus tuomioistuimiin" mukaan (Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisu n:o 160 s. 177).
- Lakiasiaintoimistojen palkkiotaso on useimmiten edullisempi kuin asianajotoimistojen palkkiotaso. Tässä kohdin on tietenkin yksilöllisiä toimisto- ja toimeksiantokohtaisia eroja.
- Lakiasiaintoimistot voivat tarjota joustavuutensa ansiosta asianajopalveluja sellaisillakin paikkakunnilla, joilla asianajotoimiston ylläpito ei olisi taloudellisesti kannattavaa.

Tuomioistuinasianajo muodostaa yleensä suurimman osan lakiasiaintoimistojen liikevaihdosta. Jos lakiasiaintoimistolla ei olisi mahdollisuutta oikeudenkäyntitoimeksiantojen hoitamiseen tuomioistuimissa yhdenvertaisesti, lakiasiaintoimistolla ei olisi liiketoiminnallisia edellytyksiä.

Lakiasiaintoimistojen osuus yksityisten avustajien hoitamissa tuomioistuinasioissa on laskentatavasta riippuen noin 25-35 %. Markkinaosuus voi vaihdella huomattavasti myös asiakokohtaisesti, koska joillakin oikeudenaloilla lakiasiaintoimistojen markkinaosuus on huomattavasti edellä mainittua yleistä markkinaosuutta suurempi.

Työryhmän asettamisen taustalla näyttää olleen valvonnan lisääminen lakiasiaintoimistojen lakimiehille ja muille yksityisille lakimiehille. Suomen Oikeusapulakimiehet ry on usein korostanut ja korostaa jälleen seuraavia seikkoja:

- Lainsäädännöllisiä tai käytännön toiminnallisia eroja ei ole lakiasiaintoimistojen ja asianajotoimistojen välillä siinä, miten oikeudelliset toimeksiannot hoidetaan.
- Lakiasiaintoimistojen ja asianajotoimistojen lakimiesten ammattitaito ja kokemus oikeudellisten toimeksiantojen hoitamiseen ei ole riippuvainen toimistomuodosta. Erot ovat yksilöllisiä sekä toimistomuotojen sisällä että niiden välillä.
- Asianajon laadussa ei ole minkäänlaisia eroja lakiasiaintoimistojen ja asianajotoimistojen välillä. Molemmissa toimistoryhmissä lakimiehet hoitavat toimeksiantonsa asianmukaisesti ja moitteettomasti.

On valitettavaa, että työryhmä ei suorittanut tutkimusta edellä mainitulta osin. Oikeusapujärjestelmän jatkokehittämistoimikunta selvitti aikanaan asiaa ja totesi, että *"ei kuitenkaan esimerkiksi lakiasiaintoimistojen ja asianajotoimistojen tarjoamien palvelujen laadussa ole käytännössä voitu luotettavasti osoittaa olevan tosiasiallisia eroja."* (Km 1999:7 s. 98). Työryhmän mietinnössä sivulla 80 todetaan tavoitteeksi oikeudenkäyntiavustajien ja -asiamiesten työn laatutason parantaminen mutta työryhmän mukaan tämä ei tarkoita, että asiamiesten ja avustajien toiminnan laadussa olisi yleisesti ongelmia. Kun työryhmä toteaa, että *"myös epäasianmukaista menettelyä esiintyy"* ja että täten asianajon laatutasoa olisi nostettava, on todettava työryhmän näkemyksiin, että *"epäasianmukaista menettelyä"* esiintyy samassa suhteessa myös Suomen Asianajajaliiton jäsenenä olevien asianajajien keskuudessa, kuten lehdistöstä on voitu lukea. Suomen Oikeusapulakimiehet ry kiistää ehdottomasti väitteen siinä, että laatutaso lakiasiaintoimistoissa olisi yleisesti huonompi niin, että sitä pitäisi nostaa.

Suomen Oikeusapulakimiehet ry pitää myönteisenä, että työryhmän tavoitteena on asianajon vapauden säilyttäminen Suomessa, kun työryhmä toteaa sivulla 80: *"Selvää on, ettei esityksen tarkoituksena ole estää tai rajoittaa"*

asianmukaista oikeudenkäyntiasiamiehen tai -avustajan tehtävien hoitamista myöskään tulevaisuudessa, tapahuiput se missä muodossa tahansa.

Edellä olevan tavoitteen toteuttaminen lainsäädännössä edellyttää seuraavia seikkoja:

- Mahdollinen asianajotoiminnan luvanvaraisuus toteutetaan siten, että jokainen säädetty edellytykset täyttävä lakimies voi saada luvan asianajoon tuomioistuimessa.
- Luvan saaminen, asianajoa harjoittavien lakimiesten valvonta sekä toimintaa koskeva lainsäädäntö ei ole missään yhteydessä Suomen Asianajajaliittoon tai mihinkään muuhunkaan järjestöön.
- Suomen Asianajajaliitolle tai sen elimille ei anneta minkäänlaista säädös-, lupa- tai valvontavaltaa kyseiseen yhdistykseen kuulumattomille henkilöille tai yhteisöille.
- Lupa- ja valvontaviranomainen on puolueeton valtion viranomainen, jonka päätöksistä on muutoksenhakuoikeus tuomioistuimiin.
- Asianajotoimintaa koskevat säädökset ovat normaalissa yleisessä lainvalmistelussa säädetyssä laissa tai asetuksissa.

Valitettavasti työryhmän ehdotuksissa edellä mainittu työryhmän myönteisenä pidettävä tavoite toteutuu ainoastaan osittain. Suurimpana epäkohtana työryhmän ehdotuksissa ovat asianajon vapauden ja työryhmän itse vahvistaman edellä mainitun tavoitteen kanssa ristiriitaiset ehdotukset lakiasiaintoihin vihamielisesti suhtautuvan Suomen Asianajajaliiton valvontavallan ulottamisesta kyseiseen yhdistykseen kuulumattomiin lakimiehiin sekä että Suomen Asianajajaliitolle on annettu lainsäädäntövaltaa, jota kyseisellä yhdistyksellä ei ole koskaan ollut.

Suomen Asianajajaliiton osalta on korostettava, että Suomen Asianajajaliitto on asianajotoimistojen etujärjestö siitä huolimatta, että kyseisestä yhdistyksestä on säädetty asianajajalaissa. Suomen Asianajajaliitto ei ole täten järjestönä erilaisessa asemassa kuin muut ammatti- ja etujärjestöt. Suomen Asianajajaliitto on lakiasiaintoi-

mistojen kanssa kilpailevien asianajotoimistojen ammatti- ja etujärjestö. Erityisesti on korostettava, että Suomen Asianajajaliitto suhtautuu järjestönä lakiasiaintoimistoihin ehdottoman vihamielisesti. Suomen Asianajajaliiton tavoitteena on ollut lakiasiaintoimistojen kieltäminen tai niiden toiminnan rajoittaminen niin pitkälle, että lakiasiaintoimiston liiketoiminnalliset edellytykset lakkaisivat ja lopputuloksena olisi käytännössä toteutunut asianajajamonopoli. *Suomen Asianajajaliitto ei ole täten puolueeton tai riippumaton järjestö lakiasiaintoimistoihin nähden vaan lakiasiaintoimistoihin vihamielisesti suhtautuva järjestö.*

Edellä olevan johdosta lakiasiaintoimistoihin ulottuvan säädös- tai valvontavallan antaminen Suomen Asianajajaliitolle ei ole miltään osin tai missään tapauksessa hyväksyttävissä.

Suomen Oikeusapulakimiehet ry pitää erittäin myönteisenä, että työryhmä on hylännyt *asianajajamonopolin* esityksissään.

Suomen Asianajajaliiton asianajajamonopoli olisi perustuslain 13 §:n 2 momentin mukaisen perusoikeutena olevan yhdistymisvapauden vastainen sekä perustuslain 18 §:n mukaisen elinkeinovapauden vastainen. Asianajajamonopoli ei ole järjestelmänä nykyajan suomalaisessa yhteiskunnassa vallitsevien arvojen ja periaatteiden mukaista. Suomen Oikeusapulakimiehet ry kiistää näkemyksen siitä, että asianajamonopoli olisi tehokas ja selväpiirteinen tapa toteuttaa asiamiesten ja avustajien valvontaa. Puolueettoman tuomioistuimen tai viranomaisen valvonta on tehokain ja selväpiirteisin tapa asiamiesten ja avustajien valvontaan.

Suurena epäkohtana työryhmän ehdotuksissa on myös se, että työryhmä ei ole tehnyt ehdotuksia asianajajien ja lakiasiaintoimistojen lakimiesten lainsäädännöllisen yhdenvertaisuuden toteuttamisesta muussa lainsäädännössä vaikka työryhmän esityksessä lakiasiaintoimistot tulisivat samanlaisen valvonnan alaiseksi kuin asianajotoimistot.

Suomen Oikeusapulakimiehet ry pitää valitettavana, että oikeusavustajatyöryhmään ei kuulunut ketään lakiasiaintoimistojen edustajaa eikä edes kaikkia lakimiesryhmiä edustavan Suomen Lakimiesliiton edustajaa vaikka työryhmän ehdotukset koskevat kaikkein voimakkaimmin lakiasiaintoimistojen toimintamahdollisuuksia. Kuitenkin työryhmään kuului jopa kaksi jäsentä lakiasiaintoimistoi-

hin kielteisesti suhtautuvasta Suomen Asianajajaliitosta. Suomen Oikeusapulakimiehet ry esittää kuitenkin kiitoksensa siitä, että työryhmä on kuullut kahdesti työnsä aikana niitä järjestöjä, jotka edustavat Suomen Asianajajaliiton ulkopuolella toimivia lakimiesryhmiä sekä Suomen Lakimiesliittoa.

Suomen Oikeusapulakimiehet ry pitää valitettavana, että työryhmä ei ole kuullut lakiasiaintoimistojen edustajia tai muiden Suomen Asianajajaliiton ulkopuolisten lakimiesryhmien edustajia ehdottamastaan asetuksesta "luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien velvollisuudesta noudattaa hyvää asianajajatapaa" ja sen sisältämistä Suomen Asianajajaliiton ohjeista joita työryhmä esittää kyseisen järjestön ulkopuolisten lakimiesten noudatettavaksi, vaikka lakiehdotuksen 7 §:n 3 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että ennen asetuksen antamista oikeusministeriön on kuultava muita oikeudenkäyntiavustajan tehtäviä ammattimaisesti hoitavien tahojen edustajia.

Suomen Oikeusapulakimiehet ry esittää kunnioittavasti edellä olevaan viitaten, että oikeudenkäyntiavustajia koskevan lainsäädännön mahdollisessa jatkovalmistelussa asetettavaan työryhmään otetaan jäseneksi niiden järjestöjen edustajia, jotka edustavat lakiasiaintoimistoja ja muita Suomen Asianajajaliiton ulkopuolisia lakimiesryhmiä.

2. Oikeudenkäyntiavustajana toimimisen luvanvaraisuus

Suomen Oikeusapulakimiehet ry:n käsityksen mukaan tuomioistuinasianajotoiminnan luvanvaraisuus ei ole ehdottoman välttämätöntä vaan riittävänä olisi voitu pitää tuomioistuinasianajotoimintaa harjoittavan lakimiehen ilmoitusta elinkeinostaan.

Jos kuitenkin katsotaan, että tuomioistuinasianajo on tehtävä luvanvaraiseksi elinkeinoksi, Suomen Oikeusapulakimiehet ry pitää työryhmän ehdotusta oikeudenkäyntiavustajien lupamenettelystä myönteisenä ja hyväksyttävänä.

Työryhmän mukainen ehdotus luvanvaraisuudesta tekisi mahdolliseksi lakiasiaintoimistojen lakimiehille myös tulevaisuudessa tuomioistuinasianajon harjoittamisen sekä antaisi heille selkeän lainsäädännöllisen aseman.

Työryhmän ehdotuksessa luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien lupamenettelyssä myönteistä ovat erityisesti seuraavat asiat:

- Lupaviranomaisena on uusi viranomainen Oikeudenkäyntiavustajalautakunta.
- Oikeudenkäyntiavustajalautakunta on puolueeton valtion viranomainen, joka ei ole missään yhteydessä Suomen Asianajajaliittoon. Lupaviranomainen on täten asianajotoiminnan elinkeinonharjoittajista riippumaton viranomainen, jolloin lupahakemusten käsittely tapahtuu julkista viranomaisvaltaa käyttäen puolueettomasti ja asianmukaisesti.
- Oikeudenkäyntiasiamiehenä ja -avustajana toimimiseen vaadittavan uuden luvan edellytykset on määritelty siten, että tuomioistuin-asianajotoimintaan halukkaat lakimiehet pystyvät kohtuudella täyttämään luvan edellytykset ja samalla turvataan luvan saaneilta oikeudenkäyntiavustajilta tehtävään riittävä ammattitaito sekä rehellisyys ja sopivuus.
- Lupa oikeudenkäyntiasiamiehenä ja -avustajana toimimiseen myönnetään toistaiseksi voimassa olevana.

Työryhmän ehdotus on myönteinen myös siinä, että oikeudenkäyntiavustajana toimimiseen myönnettävä lupa on henkilökohtainen koskien avustajana tai asiamiehenä toimivaa lakimiestä henkilönä. Henkilökohtainen lupa on selkeämpi työryhmän ehdottamassa muodossa kuin lakiasiaintoimistolle tai vastaavalle muulle toimistolle yhteisönä tai toimistona myönnettävä lupa.

Suomen Oikeusapulakimiehet ry pitää Oikeusapulautakunnan kokoonpanoa sopivana työryhmän ehdottamassa muodossa. On tärkeää, että Oikeusapulautakunnan jäsenenä ei ole asianajotoiminnassa toimivia henkilöitä mistään asianajotoimintaa harjoittavasta henkilö- tai yhteisöryhmästä olipa kysymys yksityisestä asianajotoiminnasta tai oikeusaputoimistosta.

Suomen Oikeusapulakimiehet ry pitää sopivana työryhmän ehdotusta luvan kelpoisuusehdoista. Oikeustieteen

kandidaatin tai oikeustieteen maisterin tutkinnon suorittaminen koulutusedellytyksenä on oikea ja hyväksyttävä. Myönteisenä on pidettävä sitä, että työryhmä esittää useita vaihtoehtoja perehtyneisyyden osoittamiseksi, jolloin asetetut edellytykset eivät muodostu lakimiehille kohtuuttomiksi. Jo nyt suurin osa lakiasiaintointimistojen lakimiehistä on suorittanut tuomioistuinharjoittelun, joten tuomioistuinharjoittelu yhtenä vaihtoehtona kelpoisuusedellytyksistä on perusteltu ja tarkoituksenmukainen. Samoin ns. asianajajatutkinnon asettaminen erääksi vaihtoehdoksi on tarkoituksenmukaista.

Suomen Oikeusapulakimiehet ry katsoo kuitenkin, että asianajajatutkinto olisi muutettava *asianajotutkinnoksi* ja sen järjestäminen pitäisi antaa Suomen Asianajajaliiton sijasta yliopistojen oikeustieteellisille tiedekunnille siten, että asianajotutkinto olisi Suomen Asianajajaliitosta riippumaton kaikille oikeustieteen kandidaatin tai oikeustieteen maisterin tutkinnon suorittaneille lakimiehille avoin tutkinto. Kilpailevan toimistoryhmän etujärjestö sopii erittäin huonosti tutkinnon järjestäjäksi uudessa tilanteessa, jossa on odotettavissa että suuri määrä Suomen Asianajajaliittoon kuulumattomia lakimiehiä tulee suorittamaan tutkinnon sen muodostaessa erään kelpoisuusvaihtoehdon.

Suomen Oikeusapulakimiehet ry toteaa, että kokonaisuutena työryhmän ehdottama uusi lupajärjestelmä on myönteinen ja esittää kunnioittavasti, että tuomioistuinasianajoa harjoittavien lakimiesten lupajärjestelmä toteutetaan työryhmän ehdotuksen mukaisesti.

3. Oikeudenkäyntiavustajien valvonta

Suomen Oikeusapulakimiehet ry:n käsityksen mukaan lakiasiaintointimistojen lakimiesten valvontatarvetta on liioiteltu. Suomen Oikeusapulakimiehet ry ei vastusta lakiasiaintointimistojen lakimiesten valvontaa, mutta katsoo että valvonnan ei tule olla itsetarkoitus vaan valvonta on mitoitettava todellisen valvontatarpeen mukaisesti.

On huomattava, että tuomioistuimissa tapahtuvassa asianajotoiminnassa asiamiesten ja avustajien virheellinen tai sopimaton menettely on harvinaista. Lakiasiaintointimistojen ja asianajotoimistojen lakimiehet hoitavat pääsääntöisesti moitteettomasti ja asianmukaisesti asiamiehen ja avustajan tehtävänsä tuomioistuimissa eikä toimistokohtaisia eroja ole olemassa.

Kun tarkastellaan Suomen Asianajajaliiton kurinpito-menettelyä, tuomioistuimissa tapahtuvassa asianajotoiminnassa esiintyy harvoin tilanteita, joissa asianajajan olisi katsottu menettelleen virheellisesti. Tuomioistuinasianajon valvontatarve ei vaadi täten kokonaan uutta valvontajärjestelmää lakiasiaintoimistojen lakimiehille.

Valvontatarvetta on perusteltu sillä, että Suomen Asianajajaliitosta eronneet tai erotetut lakimiehet voivat jatkaa asianajotoimintaa lakiasiaintoimistomuodossa. Tältä osin valvontatarvetta on ehdottomasti liioiteltu. Suurin osa lakiasiaintoimistojen lakimiehistä sekä muista Suomen Asianajajaliiton ulkopuolella toimivista lakimiehistä ei ole koskaan ollut Suomen Asianajajaliiton jäsenenä. Asianajotoiminnassa Suomen Asianajajaliitosta eronneet tai erotetut lakimiehet muodostavat vain marginaalisen määrän eikä heidänkään asianajotoimintansa ole pääsääntöisesti laadullisesti sen huonompaa kuin muiden lakiasiaintoimistojen tai asianajotoimistojen asianajotoiminta. Täten Suomen Asianajajaliitosta eronneiden tai erotettujen lakimiesten valvontatarvetta koskevat perustelut eivät ole oikeaan osuneita eikä tämän vuoksi pitäisi perustaa kokonaan uusia valvontajärjestelmiä.

Kun kysymys on tuomioistuimissa tapahtuvan asianajotoiminnan valvonnasta, parhain valvonta on tuomioistuimen suorittama valvonta. Tuomioistuimen suorittamassa valvonnassa asianosaisen mahdollinen vahinko avustajan tai asiamiehen virheellisestä menettelystä voidaan estää jo asian käsittelyn aikana ennen kuin tuomioistuin on antanut ratkaisunsa asiassa. Tämän vuoksi asiamiesten ja avustajien valvonnassa olisi kehitettävä tuomioistuimen valvontamahdollisuuksia. Tuomioistuimelle olisi annettava mahdollisuus antaa avustajalle lievimmissä tapauksissa huomautus ja tätä vakavammissa tapauksissa varoitus, jotta tuomioistuimella olisi sanktiomahdollisuuksia myös sellaisissa tapauksissa, joissa asiamies tai avustaja on menetellyt moitittavasti, mutta ei kuitenkaan sellaisella tavalla, joka edellyttäisi asianajokieltoa. Tuomioistuin voi antaa myös järjestysrangaistuksen asiamiehen tai avustajan sopimattomasta käyttäytymisestä tuomioistuimessa.

Suomen Oikeusapulakimiehet ry:n käsityksen mukaan parhaimpana ratkaisuna olisi tuomioistuinvalvonnan kehittäminen edellä selostetuin tavoin ja että työryhmän ehdottamaa kokonaan uutta valvontamuotoa ei säädetä tuomioistuinasianajoon luvan saaneille lakimiehille.

Suomen Oikeusapulakimiehet ry ei pidä tarkoituksenmukaisena, että työryhmän esittämä valvonta ulotettaisiin muihin tuomioistuimen määräykseen perustuviin tehtäviin vaan katsoo, että valvonta olisi rajoitettava vain tuomioistuimissa tapahtuviin asianajotehtäviin. Kuolinpesien pesänselvittäjäksi tai pesänjakajaksi, ositusten ja erottelujen pesänjakajaksi, yhteisomistuslain mukaiseksi uskotuksi mieheksi, edunvalvojan sijaiseksi sekä velkajärjestelyjen selvittäjiksi määrätään usein muita henkilöitä kuin lakimiehiä. Lainsäädäntö ei edellytä edellä muissa tuomioistuimen määräykseen perustuvissa tehtävissä lainopillista koulutusta. Suomen Oikeusapulakimiehet ry ei vastusta valvontaa myös muissa tuomioistuimen määräykseen perustuvissa tehtävissä. Näiden tehtävien valvonta olisi kuitenkin erikseen pohdittava kutakin tehtävää koskevassa erityislainsäädännössä. Esimerkiksi kuolinpesien pesänselvittäjien ja pesänjakajien valvonnasta olisi tarkoituksenmukaisinta säätää perintökaaressa, jolloin valvontamenettelynä olisi sellainen menettely joka parhaimmin soveltuu kuolinpesiin.

Suomen Oikeusapulakimiehet ry ei vastusta kuitenkaan lakiasiaintoimistojen lakimiesten saattamista uuden kurinpitovalvonnan alaiseksi, mutta valvontaelimenä on oltava ehdottomasti puolueeton valtion viranomainen, jolla ei ole mitään yhteyttä Suomen Asianajajaliittoon.

Suomen Oikeusapulakimiehet ry vastustaa ehdottomasti työryhmän ehdotusta, jonka mukaan muut luvan saaneet lakimiehet alistettaisiin Suomen Asianajajaliiton valvontalautakunnan alaiseksi. Työryhmän ehdotus on tältä osin erittäin kielteinen eikä ole mitenkään hyväksyttävissä.

Suomen Asianajajaliitto ei ole puolueeton suhteessaan lakiasiaintoimistoihin ja niiden lakimiehiin, joten Suomen Asianajajaliitto ei ole puolueeton luvan saaneisiin oikeudenkäyntiavustajiin nähden. Suomen Asianajajaliiton oikeuspoliittisena tavoitteena on lakiasiaintoimistoissa tapahtuvan asianajotoiminnan kieltäminen tai sen oleellinen rajoittaminen. Etujärjestönä Suomen Asianajajaliitto on täysin samassa asemassa muiden etujärjestöjen kanssa. Suomen Oikeusapulakimiehet ry:n käsityksen mukaan Suomen Asianajajaliiton edellä mainittujen oikeuspoliittisten tavoitteiden motiivina on vain pyrkimys saada lakiasiaintoimistojen markkinaosuus ja sen mukainen liikevaihto asianajotoimistoille.

Suomen Asianajajaliiton oma toiminta aiheuttaa sen, että kyseistä järjestöä ei voida koskaan pitää puolueettomana suhtautumisessaan asianajajakunnan ulkopuolella oleviin luvan saaneisiin oikeudenkäyntiavustajiin.

Perustuslain 21.1 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Työryhmän ehdotus tarkoittaisi, että Suomen Asianajajaliiton valvontalautakunta saisi käyttää oikeudellista lainkäyttövaltaa kyseisen järjestön ulkopuolisiin henkilöihin nähden. Työryhmän ehdotus tarkoittaisi, että edellä mainituin tavoin oikeudellista lainkäyttövaltaa lakiasiaintointimistojen lakimiehiä kohtaan käyttäisi valvontalautakunta sellaisessa järjestössä, jonka tavoitteena on lakiasiaintointimistojen kieltäminen tai niiden toiminnan oleellinen rajoittaminen ja täten vähintäänkin käytännössä toteutuva asianajajamonopoli. Suomen Asianajajaliiton valvontalautakunta ei ole täten perustuslain 21.1 §:n mukainen riippumaton lainkäyttöelin. Lakiasiaintointimistojen lakimiesten ja muiden luvan saaneiden lakimiesten alistaminen Suomen Asianajajaliiton valvontalautakunnan valvonta- ja kurinpitovaltaan on edellä mainitun perustuslain säännöksen vastaista ja loukkaa lakiasiaintointimistojen lakimiesten ja muiden luvan saaneiden lakimiesten perusoikeuksia.

Muutoinkaan ei voida pitää hyväksyttävänä ja oikeana sitä, että kilpailevan toimistoryhmän eli asianajotoimistojen etujärjestö Suomen Asianajajaliitto voisi käyttää lainsäädäntöön perustuvana pakkovaltana kurinpito- ja valvontavaltaa kyseisen järjestön edustaman toimistoryhmän eli asianajotoimistojen kanssa kilpailevan toimistoryhmän eli lakiasiaintointimistojen lakimiehiä kohtaan. Valvontajärjestelmä ei saa olla jo lähtökohtaisesti ristiriitainen valvonnanalaitosten ja valvontaelimen välillä. Suomen Asianajajaliiton valvontalautakunnan kurinpito- ja valvontavalta luvan saaneisiin lakimiehiin nähden on perustuslain 124 §:n vastainen, koska työryhmän ehdotus vaarantaa luvan saaneiden lakimiesten perusoikeuksia ja koska kurinpito- ja valvontavallan antaminen Suomen Asianajajaliitolle ei ole tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi.

Perustuslain 124 §:n mukaan merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan antaa vain valtion viranomaiselle. Työryhmän ehdotuksessa Suomen Asianajajaliiton valvontalautakunta saisi käyttää merkittävää

julkista valtaa luvan saaneisiin oikeudenkäyntiavustajiin nähden, jolloin kysymyksessä on perustuslain 124 §:n mukainen merkittävän julkisen vallan käyttö. Työryhmän ehdotus on täten perustuslain 124 §:n vastainen, kun työryhmä esittää merkittävän julkisen vallan käytön antamista Suomen Asianajajaliitolle järjestöön kuulumattomia kilpailevaa elinkeinotoimintaa harjoittavia lakimiehiä kohtaan.

Työryhmän ehdotuksen mukaan Suomen Asianajajaliiton valvontalautakunnan kokoonpano olisi puheenjohtaja ja 11 jäsentä, joista puheenjohtajan ja 6 muun olisi oltava asianajajia. Täten valvontalautakunnan enemmistö olisi aina asianajajia. Myös valvontalautakunnan jaostoihin valvontalautakunta aikaansaa aina asianajajien enemmistön kun kolmesta jäsenestä kaksi voi olla asianajajia. Työryhmän ehdotuksen mukaan valvontalautakunnan jäsenistä 3 jäsentä ovat asianajajien ulkopuolelta, mutta heidän valintansa edellytyksenä on Suomen Asianajajaliiton puoltava lausunto, joten käytännössä Suomen Asianajajaliitolla on päätösvalta siitä, keitä henkilöitä voidaan valita jäseniksi. Tällainen valvontalautakunnan kokoonpano ei osoita puolueettomuutta ja riippumattomuutta Suomen Asianajajaliitosta. Suomen Asianajajaliiton valvontalautakunta ei ole ollut aikaisemmin erillinen tai riippumaton Suomen Asianajajaliitosta eikä Suomen Asianajajaliiton valvontalautakunta tule erilliseksi tai riippumattomaksi Suomen Asianajajaliitosta työryhmän ehdotuksillakaan.

Työryhmän ehdotuksessa valvontaelin käyttää julkista valtaa lakiasiantuntijoiden lakimiehiä kohtaan kun valvontaelin voi tutkia kyseisiä lakimiehiä vastaan tehdyt kantelut ja määrätä kurinpitoseuraamuksia. Tämän vuoksi luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien valvontaelimen on oltava viranomaisaseman, kokoonpanon ja toiminnan osalta puolueeton ja riippumaton.

Jos luvan saaneille lakimiehille halutaan työryhmän esittämä kurinpitovalvontajärjestelmä, Suomen Oikeusapulakimiehet ry esittää kunnioittavasti, että luvan saaneiden lakimiesten valvontaelimeksi määrätään Oikeudenkäyntiavustajalautakunta.

Työryhmä on itsekkin todennut sivulla 89, että "jos päädyttäisiin siihen, että valvonnan täytyisi tapahtua muualla kuin Asianajajaliitossa, luontevin ratkaisu olisi, että myös valvovana elimenä toimisi sama oikeudenkäyntiavustajalautakunta, joka myöntää luvat oikeudenkäyntiavustajil-

le.". Työryhmän esittämiä vastasyitä ei ole pidettävä oikeina ja niihin on todettava seuraavaa:

- Vastoin työryhmän näkemystä Oikeudenkäyntiavustajalautakunta on riippumaton julkisesta vallasta. Oikeudenkäyntiavustajalautakunnan kokoonpanona työryhmän ehdotuksen mukaan on kolme tuomaria (yksi hovioikeuksista, yksi hallinto-oikeuksista tai erityistuomioistuinta ja yksi käräjäoikeuksista) sekä yksi oikeustieteellistä opetusta ja tutkimusta edustava jäsen. Tuomioistuimet ja niissä toimivat tuomarit ovat riippumattomia julkisesta vallasta. Oikeustieteellistä opetusta ja tutkimusta edustava jäsen ei edusta julkista valtaa ottaen huomioon että yliopistoilla on itsehallinto perustuslain 123 §:n ja asianomaisten lakien nojalla. Oikeudenkäyntiavustajalautakunnan jäsenet ovat täten julkisesta vallasta riippumattomia. Oikeudenkäyntiavustajalautakunta on itsenäinen viranomainen eikä lautakunta ole valtion ylemmän viranomaisen määräysvallassa.
- Edellä olevan mukaisesti Oikeudenkäyntiavustajalautakunta olisi todella puolueeton ja riippumaton valvontaviranomainen ja täten perustuslain 21 §:n mukaiset edellytykset täyttävä valvontaviranomainen. Vastoin työryhmän näkemystä muita lakimiehiä koskevan valvontaelimen on nimenomaan oltava valtion viranomainen.
- Oikeudenkäyntiavustajalautakunnan toimiminen luvan saaneiden lakimiesten valvontaviranomaisena ei edellytä lautakunnalta huomattavia resursseja eikä aiheuttaisi kustannuksia valtiolle. Koska luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien valvonta koskee pääasiallisesti vain toimintaa tuomioistuimissa, kantelujen määrä ei tule olemaan niin suuri kuin työryhmä on arvioinut, vaikka kanteluja tehtäisiin samassa suhteessa kuin asianajajien kurinpitojärjestelmässä. Osa kanteluista tulisi olemaan varsin yksinkertaisia eikä mitään erityistä työmäärää aiheuttavia. Tässä kohdin on jälleen todettava, että asianajajien kurinpitojärjestelmässäkin suurin osa kanteluista ei koske tuomioistuin-

asioita. Koska Oikeudenkäyntiavustajalautakunta toimisi tuomarivalintalautakunnan yhteydessä, Oikeudenkäyntiavustajalautakunta tulisi ilmeisesti käyttämään yhteisiä sihteerij- ja toimistopalveluja tuomarivalintalautakunnan kanssa, jolloin resurssit Oikeudenkäyntiavustajalautakuntaa varten ovat jo nyt olemassa eikä ainakaan mitään olennaisia lisäresursseja tul-taisi tarvitsemaan.

- Työryhmä on esittänyt valvontamaksua. Kun valvontaviranomaisena olisi Oikeudenkäyntiavustajalautakunta, valvontamaksut sekä mahdolliset kurinpitorangaistusmaksut tulisivat valtiolle. Kun työryhmä esittää nytkin, että Suomen Asianajajaliiton valvontalautakunnan toiminta rahoitettaisiin valvontamaksuilla ja kurinpitorangaistusmaksuilla, samanlainen itsekannattavuuden periaate toteutuu Oikeudenkäyntiavustajalautakunnan kohdalla kun kyseiset maksut tulisivat luvan saaneiden lakimiesten osalta valtiolle. Täten Oikeudenkäyntiavustajalautakunnan toimiminen myös luvan saaneiden lakimiesten valvontaviranomaisena ei tulisi aiheuttamaan uusia kustannuksia valtiolle. Valvontatoiminta Oikeudenkäyntiavustajalautakunnassa olisi muutoinkin kustannustehokasta.

- Valvontamaksu luvan saaneille lakimiehille olisi julkisoikeudellinen maksu. Ei voida pitää hyväksyttävänä muutoinkaan, että Suomen Asianajajaliittoon kuulumattomat lakimiehet joutuisivat valvontamaksulla rahoittamaan heille vihamielisen kilpailevan toimistoryhmän etujärjestön toimintaa vieläpä siten, että esityksen maksun suuruudesta tekisi Suomen Asianajajaliitto. Kun valvontamaksu olisi julkisoikeudellinen maksu, on asianmukaista että maksu tulee valtiolle ja valtion viranomainen huolehtii valvontatoiminnasta.

- Työryhmän näkemys siitä, että eri valvontaelimet saattaisivat päätyä toisistaan poikkeavalle linjalle ei ole hyväksyttävä peruste Oikeudenkäyntiavustajalautakuntaa vastaan. On täysin normaalia, että samaa normistoa sovelletaan ja tulkitaan eri elimissä. Jos työryhmän ajatusta

sovellettaisiin tuomioistuimiin, niin Suomessa pitäisi olla vain yksi käräjäoikeus koska myös useassa käräjäoikeudessa saatetaan päätyä toisistaan poikkeavalle linjalle. Tämä osoittaa työryhmän ajattelutavan virheellisyyttä kyseisen perusteen kohdalla. Tässä kohdin on muistettava, että Oikeudenkäyntiavustajalautakunnan jäsenistä kolme neljästä on tuomarinvirassa toimivia tuomareita, jotka ovat täten tottuneet oikeudelliseen ratkaisutoimintaan ja normistojen soveltamiseen. Suomen Asianajajaliiton valvontalautakunnassa olisi 12 jäsenestä 7 asianajajia, joilla ei luonnollisestikaan ole oikeudellisesta ratkaisutoiminnasta ja normistojen lainkäytöllisestä soveltamisesta sellaista kokemusta kuin tuomareilla. Oikeudenkäyntiavustajalautakunnalla on täten kokoonpanonsa osalta paremmat edellytykset normiston oikeaan soveltamiseen ja tulkintaan kuin Suomen Asianajajaliiton valvontalautakunnalla.

Edellä olevaan on lisäksi todettava, että työryhmän ehdotuksenkaan mukaan luvan saaneita lakimiehiä ei koskisi kaikilta osin samanlainen normisto kuin Suomen Asianajajaliiton jäseniä, koska Suomen Asianajajaliiton jäsenillä on jäsenyyteensä liittyviä säännöksiä noudatettavana. Kuten jäljempänä todetaan, muutoinkin luvan saaneille lakimiehille olisi säädettävä lailla ja asetuksella omat yleisen lainsäädännön säännöksensä hyvästä asianajotavasta ja muusta heitä koskevasta normistosta. Edellä olevat syyt puoltavat nimenomaan sitä, että luvan saaneiden lakimiesten kohdalla heitä koskevaa normistoa ja siihen sisältyviä ammattieettisiä sääntöjä soveltaa ja tulkitsee valvonnassa erillisenä valvontaviranomaisena Oikeudenkäyntiavustajalautakunta.

Työryhmä ei näytä tarkastelleen myönteisiä seikkoja, jotka puoltavat Oikeudenkäyntiavustajalautakunnan olemista luvan saaneiden lakimiesten valvontaviranomaisena. Nämä seikat ovat seuraavat:

Oikeudenkäyntiavustajalautakunnan kokoonpano on riippumaton asianajotoimintaa harjoittavista henkilöistä, yrityksistä ja toimistoryhmistä. Oikeudenkäyntiavustajalautakunnan

kokoonpano muodostuu kokonaisuudessaan henkilöistä, jotka eivät itse harjoita asianajotoimintaa.

- Oikeudenkäyntiavustajalautakunta on riippumaton asianajotoimintaa harjoittavien lakimiesten etujärjestöistä kuten Suomen Asianajajaliitosta. Oikeudenkäyntiavustajalautakunta on valvontaviranomaisena puolueeton ja riippumaton, jolloin saavutetaan myös yleinen luottamus valvontatoimintaan sekä luvan saaneiden lakimiesten keskuudessa että asianosaisten ja tuomioistuinten keskuudessa.
- Valvontamenettelyssä vältetään kaksivaiheinen menettely kun Oikeudenkäyntiavustajalautakunta voisi valvontamenettelyssä tutkia lautakunnan käsiteltäväksi saatetun asian myös siltä osin, onko kysymyksessä olevan lakimiehen lupa toimia oikeudenkäyntiavustajana tuomioistuimessa peruutettava, jos kyseinen lakimies todetaan syylliseksi virheelliseen menettelyyn.

Jos luvan saaneille lakimiehille halutaan kurinpitovalvontamenettely työryhmän ehdottamalla tavalla, Suomen Oikeusapulakimiehet ry:llä ei ole huomauttamista valvontajärjestelmään muutoin mutta ehdottoman tärkeää on että valvontaviranomaisena on Oikeudenkäyntiavustajalautakunta eikä Suomen Asianajajaliiton valvontalautakunta.

Edellä mainitussa tapauksessa Suomen Oikeusapulakimiehet ry esittää kunnioittavasti, että luvan saaneiden oikeudenkäyntiasiamiesten valvontaviranomaisena on sama viranomainen kuin heitä koskeva lupaviranomainen eli Oikeudenkäyntiavustajalautakunta ja että muutoin kurinpitovalvontajärjestelmä toteutetaan työryhmän ehdotuksen mukaisesti.

Valvontaa koskevat säännökset olisi sisällytettävä asianajajalain sijasta uuteen lakiin luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista. Samoin muutoksenhakua Helsingin hovioikeuteen koskevat säännökset olisi sisällytettävä uuteen lakiin luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista. Selvyyden vuoksi lakiin olisi lisättävä säännös, jonka mukaan Helsingin hovioikeudessa ja mahdollisessa Korkeimmassa oikeudessa tapahtuvassa muutoksen-

hakumenettelyssä jokainen asianosainen vastaa itse oikeudenkäyntikuluistaan.

4. Oikeudenkäyntiavustajien toimintaa koskevat säännökset ja hyvä asianajotapa

Suomen Oikeusapulakimiehet ry vastustaa ehdottomasti työryhmän ehdotusta siitä, että luvan saaneet oikeudenkäyntiavustajat olisivat velvollisia noudattamaan hyvää *asianajajatapaa* koskevia ohjeita oikeusministeriön asetuksella säätämässä laajuudessa.

Työryhmän ehdotus ei ole hyväksyttävä seuraavista syistä:

- Työryhmän ehdotuksessa Suomen Asianajajaliitto saisi määrätä hyvää asianajajatapaa koskevien ohjeiden sisällön, jolloin oikeusministeriö voisi ainoastaan hyväksyä tai hylätä Suomen Asianajajaliiton antaman ohjeen sitovuuden luvan saaneita lakimiehiä kohtaan. Tässä menettelyssä Suomen Asianajajaliitto saisi lainsäädäntövaltaa kyseisen yhdistyksen jäsenten ulkopuolelle.
- Työryhmän ehdotus on perustuslain 6 luvun lainkäyttöä koskevien säännösten vastainen, koska perustuslaissa ei ole annettu Suomen Asianajajaliitolle sen jäsenien ulkopuolelle ulottuvaa lainsäädäntövaltaa. Työryhmän esittämä menettely olisi samanlainen kuin evankelis-luterilaisen kirkon lainsäädäntöä koskeva menettely, jossa kirkolliskokous saa päättää kirkkolainsäädännöstä ja eduskunta voi vain hyväksyä tai hylätä kirkolliskokouksen esityksen. Evankelis-luterilaiselle kirkolle edellä mainittu menettely on tehty mahdolliseksi omalla perustuslain 76 §:n säännöksellä. Koska samanlainen menettely kirkon kohdalla edellyttää perustuslain säännöstä, työryhmän ehdotuksen mukaista norminanto-oikeutta ei voida antaa Suomen Asianajajaliitolle, koska perustuslaissa ei ole tähän oikeuttavaa säännöstä.
- Muutoinkin oikeussääntöjä koskeva oikeus voidaan antaa vain viranomaiselle perustuslain 80.2 §:n mukaan. Suomen Asianajajaliitto ei ole viranomainen, joten edellä mainittu perus-

tuslain säännös huomioon ottaen työryhmän ehdotus ei ole perustuslain mukainen.

- Työryhmän ehdotus siirtäisi luvan saaneita oikeudenkäyntiavustajia koskevia keskeisiä heidän oikeuksiinsa ja velvollisuuksiinsa vaikuttavia säännöksiä koskevan lainsäädäntövallan julkisen vallan ulkopuolelle. Suomen Asianajajaliitto saisi yksipuolisesti määrätä luvan saaneita oikeudenkäyntiavustajia koskevia säännöksiä, joiden noudattaminen olisi vielä ankarin kurinpitoseuraamuksin sanktioitu.
- Asianajotoimintaa koskevassa normistossa on otettava huomioon kaikkien osapuolten edut ja tarpeet kuten yleisen edun, tuomioistuimien, asianosaisten sekä luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien edut ja tarpeet. Asianajotoimintaa koskevien säädösten valmistelu edellyttää laajapohjaista valmistelua normaalin lainvalmistelukäytännön mukaisesti sekä eri intressiryhmien kuulemista ehdotetuista säädöksistä. Asianajotoimintaa koskeva normisto muodostaa siinä määrin tärkeän normiston edellä lausutut seikat huomioon ottaen, että valmistelun on tapahduttava yleisen lainvalmistelukäytännön mukaisesti. Suomen Asianajajaliiton sisäinen säännösten valmistelu ja laatiminen ei ole mitenkään laajapohjaista ja eri intressiryhmien tarpeet huomioon ottavaa lainvalmistelua. Työryhmä on itse todennut sivulla 87, että työryhmän ehdotus antaisi Suomen Asianajajaliitolle "ammattietiikan monopolin" ja että Suomen Asianajajaliiton hyvää asianajajatapaa koskevat ohjeet valmistellaan ja hyväksytään Suomen Asianajajaliitossa ilman, että muut lakimiehet pystyisivät vaikuttamaan ohjeiden sisältöön.
- Työryhmän ehdotus alistaisi luvan saaneet oikeudenkäyntiavustajat kilpailevan elinkeinoryhmän etujärjestön määräysvaltaan. Suomen Asianajajaliitto voisi halutessaan myös säätää erilaisia ja epäedullisempia ohjeita luvan saaneille lakimiehille kuin omille jäsenilleen.

- Suomen Asianajajaliitto on laatinut hyvää asianajotapaa koskevat ohjeet, palkkio-ohjeet ja vastuuvakuutusohjeet pelkästään omista etujärjestöllisistä oikeuspoliittisista lähtökohdistaan ja ne on laadittu ainoastaan heidän omaa jäsenistöään varten. Suomen Asianajajaliiton ohjeet eivät sovellu sellaisenaan luvan saaneisiin oikeudenkäyntiavustajiin. Kun otetaan lisäksi huomioon, että kaikki luvan saaneet oikeudenkäyntiavustajat eivät toimisi itsenäisinä elinkeinonharjoittajina, Suomen Asianajajaliiton ohjeet eivät sovellu luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien noudatettavaksi normistoksi. Työryhmän ehdotus aiheuttaisi vaikeita tulkinta- ja soveltamisongelmia käytännössä. Työryhmäkin on todennut edellä mainitut epäkohdat sivulla 87.

Kun otetaan huomioon Suomen Asianajajaliiton vihamielinen suhtautuminen lakiasiaintoimistoihin, kyseitä järjestöä ei voida mitenkään pitää hyväksyttävänä antamaan lakiasiaintoimistojen luvan saaneita oikeudenkäyntiavustajia koskevia sitovia ohjeita ja määräyksiä.

Jo nyt työryhmä esittää sellaisenaan Suomen Asianajajaliiton esittämien ohjeiden sitovuutta vaikka työryhmä ei ole missään vaiheessa kuullut niitä intressiryhmiä, joita ohjeet tulisivat koskemaan työryhmän esityksen mukaan.

Työryhmän asetusehdotuksessa luvan saaneille oikeudenkäyntiavustajille on asetettu velvollisuus myös Suomen Asianajajaliiton palkkio-ohjeen ja vastuuvakuutusohjeen noudattamiseen vaikka lakiehdotuksessa puhutaan vain ”hyvää asianajajatapaa koskevista ohjeista”. Palkkiota ja vastuuvakuutusta koskevat asiat ovat luonteeltaan ehdottomasti sellaisia, että niistä on säädettävä oikeudenkäyntiavustajien osalta laissa ja asetuksessa erikseen eikä Suomen Asianajajaliiton säännöissä.

Suomen Oikeusapulakimiehet ry pitää tärkeänä, että asianajotoiminnassa säilytetään riittävä sopimusvapaus asianajotoimeksiantoon liittyvistä seikoista siten, että toimeksiantajan ja toimeksisaajan oikeudet ja velvollisuudet ovat tasapainossa. Suomen Oikeusapulakimiehet ry on laatinut suosituksen oikeudellisen toimeksiantannon yleisistä sopimusehdoista, joissa on yhdistyksen käsityksen mukaan selkeämmin ja yksiselitteisemmin esiintuotu toimeksiantajan ja toimeksisaajan oikeudet ja

velvollisuudet asianajotoimeksiannossa kuin Suomen Asianajajaliiton hyvää asianajotapaa koskevissa ohjeissa. (Yleisiä sopimusehtoja koskeva suositus on liitteenä.)

Suomen Oikeusapulakimiehet ry esittää, että luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien velvollisuudeksi asetetaan hyvän asianajotavan noudattaminen siten kuin esimerkiksi rikosoikeudenkäyntilain 2 luvun 6 §:ssä ja oikeusapulain 8 §:ssä on tällä hetkellä säädetty.

Suomen Oikeusapulakimiehet ry esittää kunnioittavasti, että työryhmän ehdotus luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien velvollisuudesta *noudattaa Suomen Asianajajaliiton ohjeita hylätään ja jätetään kokonaisuudessaan toteuttamatta.*

Suomen Oikeusapulakimiehet ry katsoo, että asianajotoimintaa koskevat säännökset on oltava laissa, jolloin säännökset koskisivat yhdenvertaisesti kaikkia tuomioistuinten toimivia lakimiehiä. Kun työryhmä toteaa oikeudenkäymiskaaren 15 luvun olevan uudistuksen tarpeessa, säädösvalmistelu voitaisiin tehdä oikeudenkäymiskaaren 15 luvun uudistamisen yhteydessä.

Suomen Oikeusapulakimiehet ry esittää tältä osin kunnioittavasti, että *oikeudenkäymiskaaren 15 lukuun sisällytetään kaikkia tuomioistuimissa toimivia oikeudenkäyntiavustajia koskevat säännökset mukaan lukien ns. ammattieettiset säännökset.* Oikeusministeriölle voidaan antaa asetuksella oikeus antaa täydentäviä säännöksiä. Vaihtoehtoisesti luvan saaneita oikeudenkäyntiavustajia koskeva ja velvoittava normisto mukaan lukien ns. ammatteettiset säännökset voitaisiin säätää uudessa laissa luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista.

Tältä osin Suomen Oikeusapulakimiehet ry esittää kunnioittavasti, että säännösten valmisteluun asetetaan oma työryhmänsä.

Suomen Oikeusapulakimiehet ry pitää tärkeänä ja yhtyy työryhmän esitykseen seuraavista seikoista:

- Luvan saaneet oikeudenkäyntiavustajat eivät ole Suomen Asianajajaliiton hallituksen valvonnan alaisia.
- Lakiasiaintoimistoihin *ei voida tehdä niin sanottuja toimistotarkastuksia.*

- Suomen Asianajajaliiton palkkioriitamenettely ei koske luvan saaneita lakimiehiä.

Suomen Oikeusapulakimiehet ry yhtyy työryhmän esitykseen pakollisesta vastuuvakuutuksesta luvan saaneelle oikeudenkäyntiavustajalle. Vastuuvakuutusvelvollisuudesta on otettava oma säännöksensä uuteen lakiin luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista. Suomen Oikeusapulakimiehet ry esittää avustajan vahingonkorvausvastuun ja vastuuvakuutuksen osalta seuraavia säännöksiä:

- Säännökset sisällytetään uuteen lakiin luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista.
- Vastuuvakuutus on pakollinen luvan saaneelle oikeudenkäyntiavustajalle tai sille yritykselle tai yhteisölle, jossa hän harjoittaa asianajotoimintaa.
- Vastuuvakuutuksen vähimmäiskorvausmäärä säädetään oikeusministeriön antamalla asetuksella. Vähimmäismääräksi säädetään tällä hetkellä 50.000 €.
- Luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja tai hänen toimistonsa voi rajoittaa vahingonvastuuta vastuuvakuutuksen vähimmäiskorvausmäärään tai sitä ylempään määrään toimeksiantajan kanssa tehtävällä kirjallisella sopimuksella.

Suomen Oikeusapulakimiehet ry pitää tärkeänä viimeksi mainittua mahdollisuutta rajoittaa vahingonvastuuta asianajotoimeksiannossa, koska lakiasiaintoimistot ovat pieniä yrityksiä. Rajoittamaton vahingonkorvausvastuu yhdessäkin vahinkotapauksessa voisi johtaa yrityksen lakkauttamiseen. Vakuutusyhtiöiden vakuutusmaksut erityisesti varallisuusvahinkovastuuvakuutuksissa ovat huomattavat. Kun suurin osa lakiasiaintoimistojen toimeksiantojen taloudellisesta intressistä jää alle 50.000 €, ei ole tarkoituksenmukaista että lakiasiaintoimisto joutuisi ylläpitämään suuren vähimmäiskorvausmäärän omaavaa vastuuvakuutusta. Toimeksiantaja olisi tietoinen vahingonvastuurajoituksesta kun toimeksiantajan kanssa tehdään toimeksiantokohtainen kirjallinen sopimus jossa vahingonvastuurajoituksesta on sovittu. Toimeksiantaja voi halutessaan kääntyä jonkun muun toimiston puoleen, jos vahingonvastuuraja on hänen mielestään liian pieni.

5. Oikeudenkäyntiavustajia koskevien säännösten yhdenvertaisuus

Jos tuomioistuinasianajo tulee luvanvaraiseksi ja luvan saaneille oikeudenkäyntiavustajille säädetään uusi kurinpito- ja valvontamenettely, luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien asema on tehtävä yhdenmukaiseksi asianajajien kanssa.

Valitettavasti työryhmä on jättänyt edellä mainitun periaatteen huomioimatta ja esittää edelleenkin säännöksiä, joissa asianajajat asetetaan perusteettomasti parempaan asemaan kuin luvan saaneet oikeudenkäyntiavustajat.

Mitään perusteita ei ole olemassa asianajajien ja luvan saaneiden lakimiesten asettamiseen erilaiseen asemaan oikeusapulain avustajan ja rikosoikeudenkäyntilain mukaisen avustajan tai puolustajan määräämisessä. Työryhmä on itse todennut, että noin 30 % rikosoikeudenkäyntilain mukaisista puolustajista on lakiasiaintomistojen lakimiehiä. Lakiasiaintomistojen lakimiehet ovat täten hoitaneet puolustajan tehtävän asianmukaisesti eikä tässäkään kohdin ole eroja lakiasiaintomistojen ja asianajotoimistojen lakimiesten välillä. Työryhmäkin pitää edelleen voimassa säännökset, joiden mukaan asianosaisen itse ehdottama lakimies on valittava hänen avustajakseen tai puolustajakseen. Lähes poikkeuksetta oikeusapulain mukaiset avustajat ja rikosoikeudenkäyntilain mukaiset puolustajat tai avustajat määrätään asianosaisen ehdotuksen mukaisesti ja täten tulevaisuudessakin luvan saaneet lakimiehet tulevat tällä perusteella määrättäviksi avustajan tai puolustajan tehtäviin asianosaisen sitä halutessa. Lainsäädännöllinen erilainen asema asianajajien ja luvan saaneiden lakimiesten välillä on täten perusteeton.

Suomen Oikeusapulakimiehet ry esittää säännösten yhdenvertaisuutta seuraavasti:

- Oikeusapulain 8 §:n 2 momentti muutetaan seuraavaksi:
Yksityiseksi avustajaksi on määrättävä asianajaja tai luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annetussa laissa tarkoitettu luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja.
- Rikosoikeudenkäyntilain 2 luvun 2 §:n 1 momentti muutetaan seuraavaksi:

Puolustajaksi ja asianomistajan oikeudenkäyntiavustajaksi on määrättävä julkinen oikeusavustaja, asianajaja tai luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annetussa laissa tarkoitettu luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja.

Suomen Oikeusapulakimiehet ry ei yhdy työryhmän näkemykseen siitä, miksi muista hallintolainkäyttöasioista poiketen lastensuojelulain mukaiset asiat muodostaisivat sellaisen erityisryhmän, jossa avustajalta vaadittaisiin poikkeavaa kelpoisuutta muihin hallintoasioihin nähden.

Nykyisessä oikeudenkäymiskaaressa ja hallintolainkäyttölaissa olevat valtakirjaa koskevat säännökset ovat kaikkein epäoikeudenmukaisimmat säännökset lakiasiaintointimistojen lakimiehiä kohtaan kun asianajajilta ei vaadita valtakirjaa ja lakiasiaintointimistojen lakimiehiltä vaaditaan valtakirja. Säännökset antavat käytännössä asianajajille huomattavan epäoikeudenmukaisen edun lakiasiaintointimistoihin verrattuna. Asianajajat voivat ottaa vastaan toimeksiantoja puhelimitse vaivattomasti toisella paikkakunnalla asuvilta tai erilaisissa laitoksissa (vankilat, sairaalat yms.) olevilta toimeksiantajilta. Valtakirjan hankkiminen aiheuttaa lakiasiaintointimistoille edellä mainituissa tapauksissa huomattavaa vaivaa ja lisäkustannuksia. Valtakirjaa koskevat erilaiset säännökset asianajajille ja muille lakimiehille antavat perusteettomasti asianajajille huomattavan kilpailullisen edun lakiasiaintointimistojen lakimiehiin verrattuna.

Suomen Oikeusapulakimiehet ry yhtyy työryhmän ehdotukseen ja pitää myönteisenä oikeudenkäymiskaaressa 15 luvun 4 §:n säännöksen muutosehdotusta, jossa myös lakiasiaintointimistojen lakimiehet ja muut oikeudenkäyntiasiamiehet vapautetaan valtakirjan automaattisesta esittämisvelvollisuudesta ja jossa valtakirjaa koskevat säännökset tulisivat vihdoin yhdenvertaisiksi asianajajien ja muiden oikeudenkäyntiasiamiesten välillä.

Työryhmä ei ole ehdottanut vastaavaa muutosta kuitenkaan hallintolain 12 §:n ja hallintolainkäyttölain 21 §:n valtakirjaa koskeviin säännöksiin. Mitään perustetta ei ole jättää edellä mainittuihin säännöksiin asianajajien ja muiden oikeudenkäyntiasiamiesten välille eriarvoisia valtakirjaa koskevia säännöksiä. Suomen Oikeusapulakimiehet ry esittää kunnioittavasti, että myös hallintolain

12 §:n ja hallintolainkäyttölain 21 §:n valtakirjaa koskevat säännökset muutetaan samansisältöisiksi kuin työryhmän esittämä oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 4 §:n säännös ja että täten myös hallintolain 12 §:n ja hallintolainkäyttölain 21 §:n säännökset muutetaan seuraavasti:

- Hallintolain 12 § 1 momentti: *Hallintoasiassa saa käyttää asiamiestä tai avustajaa. Päämiehen on kuitenkin tultava henkilökohtaisesti paikalle, jos se on tarpeen asian selvittämiseksi. Asiamiehen on esitettävä valtakirja tai muulla luotettavalla tavalla osoitettava olevansa oikeutettu edustamaan päämiestä ainoastaan, jos viranomainen niin määrää.*
- Hallintolainkäyttölain 21 § 1 momentti: *Asiamiehen valtuutus. Asiamiehen on esitettävä valtakirja ainoastaan, jos valitusviranomainen niin määrää, jollei päämies ole valtuuttanut häntä suullisesti valitusviranomaisessa. Tällöin valtakirjan puuttuessa sen esittämiseen on tarvittaessa varattava tilaisuus, mikä ei kuitenkaan estä käsittelyn jatkamista tänä aikana.*

Työryhmä ei ole ottanut mitään kantaa muihin sellaisiin säännöksiin, joissa asianajajat ja lakiasiaintoimistojen lakimiehet on asetettu eriarvoiseen asemaan keskenään. Suomen Oikeusapulakimiehet ry esittää kunnioittavasti, että eriarvoiset säännökset poistetaan myös seuraavissa asioissa:

- Luvan saaneille oikeudenkäyntiavustajille annetaan oikeus perimistöiminnan harjoittamiseen ilman perintätoimen luvanvaraisuudesta annetussa laissa tarkoitettua lupaa. Tällöin perintätoimen luvanvaraisuudesta annetun lain 1 §:n 3 momentin 4 kohta olisi muutettava seuraavaksi:
Toimilupaa ei myöskään vaadita:
= = =
4) *asianajajan tai hänen apulaisensa tai luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajita annetussa laissa tarkoitetun luvan saaneen oikeudenkäyntiavustajan perintätoimintaan.*
- Luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja oikeutetaan toimimaan pakkokeinolain 5a luvun 6a §:n

mukaisena julkisena asiamiehenä. Tällöin pakkokeinolain 5a luvun 6b §:n 1 momentti olisi muutettava seuraavaksi:

Julkiseksi asiamieheksi on määrättävä suostumuksensa perusteella asianajaja, julkinen oikeusavustaja tai luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annetussa laissa tarkoitetun luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja. Julkiseksi asiamieheksi määrättävää on kuultava tehtävään määräämisestä.

- Asianajajien yksinoikeus tuomarivalintalautakunnan jäsenyyteen poistetaan ja myös luvan saaneelle oikeudenkäyntiavustajalle annetaan kelpoisuus tuomarivalintalautakunnan jäsenyyteen. Tällöin tuomareiden nimittämisestä annetun lain 7 §:n 2 momentin kohta "yksi asianajaja" muutetaan "yksi asianajaja tai luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annetussa laissa tarkoitettu luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja" sekä 3 momentin 7 kohta seuraavaksi: *Oikeusministeriö on nimennyt asianajajien ja luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annetussa laissa tarkoitettujen luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien keskuudesta asianajotoimintaa edustavan jäsenen sen jälkeen, kun Virallisessa lehdessä julkaistavalla kuulutuksella on pyydetty tehtävään halukkaita ilmoittautumaan.*

6. Yhteenveto

Kokonaisuutena voidaan todeta työryhmän esityksen sisältävän sekä myönteisiä että kielteisiä ehdotuksia.

Ehdottomasti kielteisin ehdotus työryhmän ehdotuksissa on ehdotus luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien alistamisesta Suomen Asianajajaliiton valvontalautakunnan alaiseksi ja ehdotus luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien velvollisuudesta noudattaa Suomen Asianajajaliiton antamia hyvää asianajajatapaa koskevia ym. ohjeita.

Suomen Oikeusapulakimiehet ry:n keskeisimmät ehdotukset työryhmän esitysten johdosta ovat seuraavat:

- a) Jos muiden lakimiesten tuomioistuinasianajo halutaan luvanvaraiseksi, lupamenettely ja luvan edellytykset toteutetaan työryhmän esityksen mukaisesti. Lupaviranomaisena on

työryhmän esityksen mukaisesti Oikeudenkäyntiavustajalautakunta.

- b) Jos luvan saaneet oikeudenkäyntiavustajat halutaan saattaa kurinpitovalvonnan alaiseksi, valvontaviranomaisena on Oikeudenkäyntiavustajalautakunta.
- c) Missään tapauksessa Suomen Asianajajaliiton valvontalautakunta ei saa valvontavaltaa luvan saaneisiin oikeudenkäyntiavustajiin tai kyseiseen järjestöön kuulumattomiin lakimiehiin.
- d) Oikeudenkäyntiavustajalautakunnan kokoonpano on työryhmän ehdotuksen mukainen.
- e) Luvan saaneita oikeudenkäyntiavustajia ei velvoiteta noudattamaan Suomen Asianajajaliiton antamia hyvää asianajajatapaa koskevia tai muitakaan ohjeita. Suomen Asianajajaliitolle ei anneta minkäänlaista lainsäädäntövaltaa luvan saaneisiin oikeudenkäyntiavustajiin tai kyseiseen järjestöön kuulumattomiin lakimiehiin.
- f) Oikeudenkäyntiasiamiesten ja -avustajien noudatettavaksi tulevat asianajotoimintaa ja ns. ammattietiikkaa koskevat säännökset säädetään oikeudenkäymiskaaren 15 luvussa tai asiasta annettavassa omassa laissa.
- g) Lainsäädäntö muilta osin muutetaan yhdenvertaiseksi asianajajien ja luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien välillä.
- h) Asianajajia ja muita asiamiehiä koskevat eriarvoiset säännökset valtakirjan esittämisvelvollisuudesta muutetaan yhdenmukaisiksi kaikissa valtakirjaa koskevissa lakien säännöksissä siten, että valtakirjan esittämisvelvollisuus pääsääntöisesti poistetaan.

Kunnioittavasti

SUOMEN OIKEUSAPULAKIMIEHET RY

Lasse Lehtinen
puheenjohtaja

Osoite: Suomen Oikeusapulakimiehet ry
PL 11
04201 KERAVALA